Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

2.10.2018

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta
Hallinto- ja turvallisuusjaosto

Eduskunnan hallinto- ja turvallisuusjaoston kuuleminen 4.10.2018 klo 8.30

HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Maahanmuutto 26.40.: Sisäministeriön asiantuntijalausunto

Turvapaikanhakijatilanteen kehitys

Turvapaikanhakijoiden määrä on pysynyt maltillisena. Turvapaikkahakemuksia on jätetty tämän vuoden tammi-syyskuussa noin 3 000. Uusien hakemusten määrä on ollut noin 53 % hakemuksista. Lähes puolet vireille tulleista hakemuksista on kielteisen päätöksen saaneiden uusintahakemuksia. Vuonna 2018 vireille tulevien turvapaikkahakemusten määrän arvioidaan olevan noin 5 000. Vuoden 2019 talousarvion laadinnassa laskentaolettamana on käytetty noin 4 000 uuden turvapaikkahakemuksen vireille tuloa ja uusintahakemuksia jätettäisiin noin 1 800.

Sisäministeriö on asettanut hankkeen (3.7.2018 – 28.2.2019) EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin (2013/32/EU) uusintahakemuksia koskevien säännösten mahdollistamien kansallisten lainmuutosten selvittämiseksi ja asiaa koskevien lainmuutosehdotusten valmistelemiseksi. Valmistelu toteutetaan yhteistyössä sisäministeriön poliisiosaston, Maahanmuuttoviraston ja Poliisihallituksen kanssa. Tavoitteena on saattaa lakimuutokset voimaan vielä tällä hallituskaudella.

Työ on kesken, eikä vielä voida arvioida, mikä muutosten vaikutus voisi olla. Vaikutukset alkaisivat aikaisintaan vuoden 2019 loppupuolella. Alustavana kokonaisarviona menettelydirektiivi voisi tarjota lisää mahdollisuuksia jättää uusintahakemus tutkimatta ja palautettavan mahdollisuudet estää maastapoistaminen uusintahakemuksilla voisi vähentyä. Muutokset mahdollistaisivat puuttumisen nykyistä tehokkaammin etenkin viime hetkellä jätettyihin uusintahakemuksiin.

Maahanmuuttovirasto on tehnyt tänä vuonna (1.1.-22.9.2018) yhteensä 4 741 turvapaikkapäätöstä. Ratkaisuista myönteisten osuus on ollut 45 % ja kielteisten 30 %, tutkimatta on jätetty 19 % ja rauenneita on ollut 7 %. Ensimmäistä päätöstä odottaa tällä hetkellä 2 747 henkilöä. Hallintotuomioistuimissa on turvapaikkaratkaisujen valituksia vireillä yhteensä 5 106. Hallinto-oikeuksista on tämän vuoden aikana palautunut Maahanmuuttoviraston käsittelyyn 2 441 ratkaisua (34 % hallinto-oikeuksien ratkaistuista). Kaikista ratkaistuista on laintulkinta- tai menettelyvirheitä ollut 5 %.

Tällä hetkellä vastaanottokeskusten määrä on laskenut 43 yksikköön ja alaikäisyksiköitä on 6. (Vuoden 2015 lopussa vastaanottokeskuksia oli 144 ja alaikäisyksiköitä 68.) Vastaanottokeskusten käyttöaste on aikuisyksiköissä 89 % ja alaikäisyksiköissä 55 %.

Vastaanoton piirissä on noin 11 000 henkilöä (syyskuu 2018). Heistä vastaanottokeskuksissa asuu noin 7 000 ja yksityismajoituksessa noin 3 900. Vastaanottopalvelut on lakkautettu vastaanottolain 14 §:n nojalla yhteensä 464 henkilöltä. Kuntaan muuttoa odottaa n. 550 myönteisen päätöksen saanutta. Vuonna 2019

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

vastaanoton piirissä olevien määrän arvioidaan keskimäärin olevan noin 10 000 henkeä, alkuvuonna määrä on vielä yli 10 000 henkilöä, mutta määrän ennakoidaan alenevan vuoden aikana.

Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintamenot

Maahanmuuttoviraston ja osana virastoa toimivien valtion vastaanottokeskusten toimintamenoihin esitetään 28,611 milj. euroa. Viraston määrärahakehys ja henkilötyövuosimäärä on laskeva. Koko viraston (ml. valtion vastaanottokeskukset) henkilötyövuosimäärä on tänä vuonna arviolta noin 900 henkilötyövuotta ja ensi vuonna määrä vähenisi arviolta noin 40 henkilötyövuodella. Tietenkin muutokset hakemusmäärissä voivat muuttaa tilannetta ja resurssitarvetta.

Virasto on nykytilanteessa paremmin varautunut hakijamäärien ennakointiin. Paluuta vuotta 2015 edeltävälle resurssitasolle ei kuitenkaan ole virastolle tulleiden lisätehtävien vuoksi. Turvapaikkaprosessin kehittämisen myötä virastolle ovat siirtyneet muun muassa turvapaikkaprosessin alkuvaiheen turvapaikkatutkinnan tehtävät poliisilta ja Rajavartiolaitokselta. Virasto on myös velvoitettu lupakäsittelyssä vähintään lakisääteisten käsittelyaikatavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi turvapaikkahakemuksissa on vuoden 2018 heinäkuusta lähtien pääsääntönä, että Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen 6 kk:n kuluessa turvapaikkahakemuksen vireilletulosta.

Virasto hyödyntää kansainvälisen suojelun, maahanmuuton ja kansalaisuusasioiden kehittämistyössä digitalisaation mahdollisuuksia. Poikkihallinnollisen ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän eli UMA -järjestelmän avulla automatisoidaan asiankäsittelyprosesseja ja lisätään asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden sähköisen asioinnin palveluita niihin soveltuvissa asioissa myös tulevina vuosina.

Vastaanottotoiminnan menot

Turvapaikanhakijoiden vastaanottoon momenteille 26.40.21 (Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto: 127,601 milj. euroa) ja 26.40.63 (Vastaanottotoiminnan asiakkaille maksettavat tuet: 32,120 milj. euroa) esitetään myönnettäväksi yhteensä n. 160 milj. euroa vuodelle 2019. Määräraha-arvion perusteena on ennuste vastaanottokeskuksissa majoitettavana olevien keskimääräisestä määrästä vuodelle 2019. Määrärahatarpeen arvioidaan vähenevän n. 24 milj. eurolla vuoteen 2018 verrattuna. Menot vähenevät absoluuttisesti ja suunnitellusti vuoden takaisesta sekä uusien tulijoiden määrän tasaannuttua että Maahanmuuttovirastossa tehdyn vastaanottokapasiteetin hyvän hallinnan ansiosta.

Turvapaikanhakijoita on vastaanoton piirissä vuoden 2018 syyskuun tilanteessa noin 11 000. Suurimpana selittäjänä määrälle on, että kielteisen päätöksen saaneet ovat valittaneet saamastaan päätöksestä hallintotuomioistuimiin ja osa hakijoista on myös hakenut uudestaan turvapaikkaa kielteisen päätöksen saatuaan. Vuoden 2019 aikana vastaanoton piirissä olevien määrän arvioidaan alenevan tasaisesti. Tähän vaikuttaa hallintotuomioistuinten kyky ratkaista vireillä olevat valitusasiat, kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistamisen tehostuminen, vapaaehtoiseen paluuseen ohjaaminen sekä oleskeluluvan saaneiden kuntaan siirtymisen nopeus.

Turvapaikanhakijoiden vastaanoton menojen mitoittaminen vastaamaan hakijamäärää, yksittäisen hakijan kohdalla prosessin keston arvioiminen sekä lakkautettavien tai tarvittaessa perustettavien vastaanottokeskusten määrän arvioiminen ajantasaisesti on erittäin haasteellista. Vastaanottokapasiteettia kuitenkin mitoitetaan kulloistakin tilannetta vastaavaksi ja toimintaa ohjaa kustannustehokkuus.

Keskeinen tulostavoitemittari vastaanottokeskusten toiminnan kustannustehokkuudelle on majoitusvuorokauden hinta eli vastaanoton piirissä olevan vastaanottopalveluiden kustannus keskimäärin vuorokaudessa. Kustannuksissa on vuodesta 2015 lähtien huomioitu vastaanottopalveluiden arvonlisäverollisuus. Alla olevassa taulukossa on esitetty vastaanoton majoitusvuorokauden keskimääräinen kustannus vuosina 2013–2018 (tammi-kesäkuu). Majoitusvuorokauden hinta on tasaisesti alentunut vuoden 2015 jälkeen ja oli alkuvuoden 2018 aikana tavoitetasoa (55 euroa) alhaisempi.

Taulukko 1. Turvapaikanhakijoiden vastaanoton keskimääräinen kustannus vrk/asiakas						
	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018 (1-6)**
Kesk.määr. kust./asiakas/vrk/€	47	56	66	65	55	45

Maahanmuuttovirasto on tehnyt vuoden 2016 alusta lähtien vastaanottokeskusten lakkauttamis- ja paikkamäärien supistamisia koskevia päätöksiä. Vastaanottokeskusten määrä on alentunut alle 50 yksikköön ja majoituspaikkojen määrä on syyskuun 2018 tilanteessa noin 8 000 paikkaa. Vuoden 2019 lopussa vastaanottokeskuksissa arvioidaan olevan noin 6 300 majoituspaikkaa, jos hakijamäärät kehittyvät ennakoidusti. Alenevasta trendistä huolimatta turvapaikanhakijoiden määrän ennakoimattomaan muutokseen on myös varauduttava.

Vapaaehtoinen paluu

Vapaaehtoiselle paluulle esitetään myönnettäväksi 4,830 milj. euroa vuodelle 2019. Vapaaehtoisesta paluusta säädetään vastaanottolaissa ja sisäministeriön asetuksella vapaaehtoisen paluun avustuksesta. Vapaaehtoisesta paluusta huolehtivat Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskukset. Vapaaehtoisesti kotimaahansa on tänä vuonna palannut 555 henkilöä (1.1.-21.9.2018). Näistä n. 80 % palasi Irakiin. Vapaaehtoisesti palanneiden määrä on kuitenkin laskenut viime vuodesta, jolloin palanneita oli 1 422.

Vähäiseen kiinnostukseen vapaaehtoista paluuta kohtaan voivat vaikuttaa mm. eri syistä pitkittynyt turvapaikkaprosessi ja sosiaalisten siteiden ja elämän muodostuminen Suomeen, tulevaisuuden näkymien puute kotimaassa ja näistä johtuva haluttomuus kotimaahan paluuta kohtaan.

Vapaaehtoisen paluun houkuttelevuutta on pyritty lisäämään korottamalla paluutukea määräaikaisesti vuoden 2018 loppuun asti. Paluuavustusta harkitaan edelleen korotettavaksi vuodelle 2019 uutta asetusta säädettäessä. Vastaanottokeskuksiin on palkattu Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) rahoituksella (30.4.2019 saakka) 17 työntekijää vapaaehtoisen paluun neuvonnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi. Vapaaehtoista paluuta kehitetään myös AMIF-rahoitteisessa AUDA-hankkeessa (31.1.2020 saakka), jossa kotimaan valmiuksien ohessa kehitetään yhteistyötä vapaaehtoisesti palaavien kotimaiden kanssa. Pilottimaita ovat Afganistan, Irak ja Somalia. Hankkeessa tehdään yhteistyötä myös EU-maiden kesken. Hanke toimii Maahanmuuttovirastossa ja ulkoministeriössä. Avustusten korottamisen, neuvonnan ja kansainvälisen yhteistyön vaikutuksella pyritään lisäämään vapaaehtoisesti palaavien määrää.

Liitteet -

Jakelu Valiokuntakanslian sihteeri Sanna Turpeinen

Tiedoksi oikeus@intermin.fi
Sisäministeri Mykkänen
Kansliapäällikkö Salmi
Erityisavustaja Andersson-Bohren
Johdon sihteeri Vihervirta
Johdon sihteeri Söderman
Johdon sihteeri Landström